

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 47 Volume: 9 Issue: 47

Aralık 2016 December 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**14 NUMARALI ADANA ŞER'İYE SİCİLİ DEFTERİNDEKİ CEZA HUKUKU İLE İLGİLİ HÜKÜMLERİN
İSLAM HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ***
**THE EVALUATION OF THE PROVISIONS RELATED TO CRIMINAL LAW ON THE COURT RECORDS
OF ADANA RELIGIOUS COURT**

Fatih ORHAN**
Ömer KORKMAZ***

Öz

Yaygın olmamakla birlikte günümüzde dile getirilen iddialardan birisi de Osmanlı toplumunda hukuk sistemi olarak İslam hukukunun uygulanmadığıdır. İddia sahiplerine göre Osmanlıda uygulanan hukuk, İslam hukukundan farklı ve ona alternatif sayılabilecek nitelikte bir hukuktur. Bu gibi iddiaların doğruluğunu tespit için Osmanlı devletinin hukukî yapısını ortaya koyan külliyatın ve kanunnamelerin gözden geçirilmesi gerekir. Daha da önemlisi mevzuatın uygulama örnekleri olan şer'îye sicillerinin ele alınması ve bu uygulama örneklerinin fıkıh eserlerindeki teorik bilgilerle karşılaştırılması veya fıkıh eserlerindeki kaynaklarının tespiti bir zorunluluktur. Bu tarzda yapılan çalışmalar Osmanlı hukuku ile İslam hukuku arasındaki bağlantıyı ortaya koyacak ve Osmanlı hukuku ile ilgili yapılan şer'î hukuk - örfî hukuk ayrımını anlamlandırmamıza yardımcı olacaktır. Bu bağlamda 1143/1730 ve 1144/1731 yıllarına ait mahkeme kayıtlarını içeren 14 numaralı Adana şer'îye sicili defteri hukukî, sosyal, ekonomik ve idarî yönlerden zengin bir içeriğe sahiptir. Bu çalışma, söz konusu defterin ceza hukukuna ilişkin hükümlerini esas alarak Osmanlı hukuku ile İslam hukuku arasındaki ilişkiyi yukarıda belirtilen çerçevede tespit etmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Adana, Şer'îye Sicilleri, 14 Numaralı Defter, Ceza Hukuku, Fıkıh.

Abstract

One of the allegations raised today is, though not common, in the Ottoman society, the Islamic law wasn't implemented as the law system. According to those who have raised the allegations, the law that was implemented in the Ottoman society was a law different from the Islamic law and was in a nature to have been considered as an alternative to it. To determine the accuracy of such allegations, one must revise the corpus and the codes which reveal the legal structure of the Ottoman Empire. More precisely, it is compulsory to evaluate the registries of Sharia being practices of the legislation and comparison with theoretical knowledge on the practical examples of the works of fiqh or identifying the source of canon law works is a must. Studies on this subject will demonstrate the link between Islamic law and Ottoman law and will help us interpretate the distinction made between customary law and jurisdictional law related to the Ottoman law. In this context, the book of Adana Sharia registry numbered 14 including the court records of the years 1143/1730 and 1144/1731 has a rich content in economic, social and administrative aspects. This study aims to determine the relationship between the Ottoman law and Islamic law on the basis of aforementioned book of criminal law provisions.

Keywords: Adana, Sharia registries, the book numbered 14, Criminal Law, Jurisprudence.

1. Giriş

Kâdıların (hâkimlerin) i'lâm, hüccet ve cezalar gibi görevleri gereği verdikleri kararları, tuttıkları kayıtları, yaptıkları yazışmaları ihtiva eden defterlere şer'îye sicilleri denmektedir. Kâdı defterleri, mahkeme defterleri ve zabt-ı vekâyî sicilleri ismi de verilen (Kaplan, 1996: X-XI) şer'îye sicilleri yukarıdaki görevlere ilişkin yazışmaların yanında kâdılık makamının devletin makamlarıyla olan idarî, hukukî ve siyasî münasebetlerine ait kayıtları da ihtiva eden, halkın duygu, düşünce, inanç ve davranışlarını, günlük toplumsal hadiseleri olduğu gibi aksettiren, geçmişin adeta aynası durumunda bulunan birinci derecede önemli belgelerdir. Bir başka ifade ile şer'îye sicilleri, alım-satım şekilleri, mübadele edilen eşyalar, çalışanların ücretleri, para basımı gibi ekonomik; medrese, cami ve külliye gibi kurumların inşası, idaresi, tamiri ve içki âlemi düzenleyenlerin takip edilip önlenmesi, ihtida kayıtları gibi sosyal; görevlilerin tayini veya azledilmesi gibi idarî; evlenme, boşanma, nafaka, vasiyet, velayet, miras, cizye, haraç, vergi, adam öldürme, hırsızlık ve diyet gibi özel veya kamu hukukunu ilgilendiren birçok konuya dair bilgiler içermektedir (Kaya, 2008: 82. Ayrıca bkz. Aslan, 1995: 1-3).

Şer'î mahkemelerce verilen kararları içeriyor olması dikkate alındığında bu defterler, İslam Hukukunun özellikle uygulamadaki problemlerine ışık tutan en önemli kaynaklar olarak nitelendirilebilir. Zira Osmanlı hukuku gerek kamu gerekse özel hukuk alanlarında esas itibarıyla İslâm hukukuna

* Bu makale, Ç.Ü. Araştırma Fonu Saymanlığına (SBA-2016-6863) desteklenmiştir.

** Yrd. Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi Temel İslam Bilimleri İslam Hukuku Bilim Dalı.

*** Arş. Gör., Çukurova Üniversitesi Temel İslam Bilimleri İslam Hukuku Bilim Dalı.

dayanmaktadır. Çünkü Osmanlı devleti İslâm dininin sadece iman, ibadet ve ahlâk prensiplerini benimsemekle yetinmemiş, aile ve sosyal düzeni de büyük ölçüde İslâm hukukunun kurallarıyla tanzim etmiştir (Aydın, 1985: 59). Bu bakımdan Osmanlı arşivlerinin bir bölümünü oluşturan şer'îye sicillerinin İslâm hukuku açısından incelenmesi büyük önem arz etmektedir (Kaya, 2008: 83).

Adana şer'îye sicili defterleri de bahse konu olan veriler açısından zengin bir içeriğe sahiptir. Bu defterlerden 1143/1730 ve 1144/1731 yıllarına ait mahkeme kayıtlarını içeren ve bu makalenin konusu olan 14 numaralı defter, başta ceza hukuku olmak üzere aile hukuku, borçlar hukuku, miras hukuku, eşya hukuku, vergi hukukuna dair kayıtları içermektedir. Biz de bu çalışmamızda 14 numaralı defterdeki ceza hukukuyla ilgili bazı kayıtları İslâm hukuku açısından tahlil edeceğiz.

2. 14 Numaralı Defterdeki Ceza Hukukuna Ait Hükümler

2.1. Adam Öldürme ve Yaralama Suçları

Sözlükte ve örfte “bir canlının bir başka canlıyı öldürmesi” şeklinde geniş bir anlamı bulunan katil (katl) kelimesi, İslâm hukukunda bir kimsenin hukuken can dokunulmazlığı bulunan bir şahsın ölümüne yol açacak bir davranışta bulunmasını, teknik tabiriyle adam öldürme cürmünü ifade eder. Bu fiili işleyene kâtil, öldürülene maktûl denilir (Bardakoğlu, 2002: XXV, 45).

Adam öldürme suçu failin bilgi, irade ve niyetiyle sıkı sıkıya bağlantılı olduğundan adam öldürme suçunun günah, kısas, diyet, mirastan mahrumiyet ve kefarete şeklinde sonuçları vardır (Sofuoğlu, 2010: 192). Şer'îye sicillerinden ceza-ınfaz hukukuyla özellikle ölüm cezalarıyla ilgili hükümlere rastlamak oldukça güçtür. Çünkü kâdının verdiği hüküm Şeyhülislamlık makamına sunuluyor, Şeyhülislamlık da kendi görüşünü belirterek hükmü padişaha arz ediyor, padişah hükme onay verirse ceza infaz ediliyordu. Şer'îye sicillerinde çoğu zaman suçun gerçekleşip gerçekleşmediğine dair kayıtlar vardır. Suça karşılık verilen cezaları sicillerden tespit etmek bu yüzden zordur (Sofuoğlu, 2010: 179). İncelediğimiz sicil defterinde adam öldürmeyle ilgili kayıtlar mevcuttur. Şimdi adam öldürme ve yaralama olayları ile ilgili tespit ettiğimiz mahkeme kayıtlarını zikretmek istiyoruz.

Hızır İlyas Mahallesi'nde oturan Safiye'nin yaralanması sonucu ölümünden varisleri kocası Mustafa, annesi Emine ve kız kardeşi Ayşe tarafından Seyyid Hasan sorumlu tutulmaktadır. Davacıların iddiasına göre Seyyid Hasan gece yarısı Safiye'nin evine girerek şiş ile yaralamış, bunun üzerine iki gün sonra Safiye ölmüştür. Cinayet mahallinde bulunan şiş kendisine ait olduğu için Safiye'nin ölümünden de Seyyid Hasan sorumludur. İddiayı kabul etmeyen Seyyid Hasan, olayın yaşandığı gece olayı soruşturmakla görevli mübaşir ve yanındaki topluluk tarafından Safiye'ye kendisini yaralayanın kim olduğu sorulduğunda Cenkcioğlu Ahmed'in ismini vermiş ve başkasının konuyla ilgisi olmadığını açıkça beyan etmiştir. Muteber Fıkıh kitaplarından da bu durumu anlatan ve kendisinin suçsuz olduğunu belirten ibare de kayda eklenerek beraat etmesine hüküm verilmiştir. İlgili sicil kaydı şu şekildedir:

Medîne-i Adana'da Zimmîyân Mahallesi mülhakâtından Hızır İlyas Mahallesi sâkinelerinden iken bundan akdem ber-vech-i âti cerîhaten vefât eden Safiye binti es-Seyyid Türkmen Ali bin Abdullah nam hatunun verâseti zevc-i metrûkû Mustafa Beşe bin Abdullah nam kimesne ile validesi Emine binti Mustafa ve sadriye kebîre kızı Kamile'ye ve li-ebeveyn er karındaşı Mehmed'e ve kız karındaşı Ayişe'ye munhasıra olduğu lede's-şer'îl-enver zâhir ve nümâyân olduktan sonra zevc-i metrûkû mezbûr Mustafa Beşe ile validesi ve kız karındaşı mezbûretân Emine ve Ayişe'den her biri zâtları tarif-i şer'î ile mu'arrefe olduktan sonra medîne-i mezbûrede valilere mahsus olan sarayda ve zeyl-i sahifede muharrerü'l-esâmî müslimîn mahzarlarında bi'l-iltimâs akd olunan meclis-i şer'-i şerîf-i enverde medîne-i merkûme mahallâtından Saclu Hamid Mahallesi ahalisinden olup mûrisleri müteveffîye-i mezbûrenin cârihi olmak üzere zâbıtı marifetiyle ahz ve ihzâr-ı şer' olunan işbu bâ'isü'l-kitab es-Seyyid Hasan bin es-Seyyid Halil nam kimesne mahzarında bi'l-verâse üzerine dava ve takrîr-i kelim edüp mûrisimiz merkûme Safiye tarih-i kitab senesi Şa'bânü'l-mu'azzamının on dokuzuncu isneyn gecesi mahalle-i mezbûrede vâkî menziline kendi halinde sâkine iken mezbûr es-Seyyid Hasan nısfü'l-leylde menzili derûnuna fuzûlî duhûl ve mûrisimiz menziline ba'de'l-cerh gaflet ile işbu terk eylediği âlet-i cârihadan panyal tabir olunur şiş ile bi-gayr-i hak amden mûrisimiz merkûme Safiye'nin karnının sol tarafından ve sol uyluğunun kaba yerinden ve sol böğründen ve sol kolu üzerinden darb ve cerh edüp firar etmekle cirâhât-ı mezkûreden müteessiraten sahib-i firâş olup iki [gün] mürûrunda vefat etmiştir. Sual olunup takriri ba'de't-tahrir müceb-i şer'îsi icra olunması bi'l-verâse matlûbumuzdur dediklerinde gibbe's-sual merkûm es-Seyyid Hasan cevabında müdde'iyûn-i mezbûrünün ber-vech-i meşrûh mecmû'-i müdde'âlarını bi'l-küllîye inkâr eylediğinden mâ adâ mûrisleri müteveffât-ı merkûmenin cerh olunduğu gece müdde'iyûn-i merkûmün taleb ve marifetleriyle kibel-i şer'-i hatîrden meclis-i keşfe hâzır cemm-i gafîr cemaat-i müslimîn ve mübaşir mahzarlarında cirâhât-ı mezkûresi bi'l-muayene ba'de'l-keşf mûrisleri merkûmeden cârihi istifsâr ve istintâk olunduktan Sûfi Bağçesi Mahallesi ahalisinden hâzırân bi'l-meclis Cenkcioğlu Ahmed Beşe bin Mehmed ve Cibal Halil Beşe bin Abdurrahman nam kimesneler için işbu gece maiyetiyle bi'l-ittifak menzirim derûnuna ba'de'd-duhûl yalnız mezbûr Cenkcioğlu Ahmed Beşe bi-gayr-i hak amden kara soku bıçak ile ber-vech-i meşrûh aza-i mezkûreme darb

ve cerh eyledi. Ancak cârihim Cenkcioglu Ahmed Beşe'dir. Min-ba'd husus-ı mezkûra müte'allika vechen mine'l-vücûh ahali-i mahalle ve gayrıdan ehad ile dava ve nizâ'm yoktur deyü bi-nefsihâ ikrar ve tayin-i cârih etmekle mezbûrun gayrını dava-yı cerh ve hâsılından şer'an ibrâ etmiştir deyü def'le mukabele edicek gibbe'l-istintâk müdde'iyûn-i mezbûrundan her biri cevablarında fi'l-hakika kazıyye dâfi-i merkûm es-Seyyid Hasan'ın bâlâda best-i beyan ve şerh ve ayân eylediği vech üzere olup hîn-i keşf ve sualde mûrisleri merkûmenin ber-vech-i muharrer ikrar ve tayin-i cârih eylediğini bi-tav'ihim ikrar ve itiraf eylediklerinden mâ adâ kazıyye vech-i mübeyyen üzere olduğuna dahi meclis-i keşfe hâzırûn cemaat-i müslimîn bi'l-ittifak alâ vechi's-şehâde ihbâr etmeleriyle ber-mûceb-i ikrarihim "إذا جرح الرجل جراحة عمدا أو خطأ فقال المجروح لم جرحني فجرحتني فلان ثم مات من ذلك كان القول قوله ولا سبيل للورثة على الفلان لأنهم خلفاء للميت وبعد ما قال فلم ي لا سبيل له عليه فكذلك لورثته وإن برهن الوارث أن فلانا جرحه ومات منه لا يقبل لأن القصاص حق الميت والمورث أكذب شهدته" deyü kütüb-i mu'teberede mestûr mesele-i şerife mücebince dâfi-i mezbûr es-Seyyid Hasan'ın şer'an berât-ı zimmetine meclis-i ma'kûd-i mezkûrda ba'de'l-hükmi's-şer'î müdde'iyûn-i merkûmün Mustafa Beşe ve Emine ve Ayişe ve sâ'iri bi-vech-i şer'î muarazadan men' olunup mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Fi'l-yevmi'l-hâdi ve'l-ışrîn min Şa'bânî'l-mu'azzam li-sene selâse ve erba'în ve mi'e ve elf (AŞŞ, 14/45).

Sicil defterlerinde bu şekilde öldürme kastıyla yaralama olaylarına rastlamak mümkündür. Az önceki hükümde olduğu gibi bazı davalarda yaralanan kişilerin, "bu cerâhatten ölürsem sorumlusu şunlardır" veya "beni yaralayanlar şunlar değildir" şeklinde ifade verdiklerini görüyoruz. Böylece daha sonra adam öldürme davasına dönüşmesi muhtemel olan soruşturmanın daha isabetli ve adaletli gerçekleşmesi sağlanmaya çalışılmıştır (Sofuoğlu, 2010: 194). Süfi Bağçe Mahallesi'nde gerçekleşen yaralama hadisesi için sicil kaydı da şu şekildedir:

Medîne-i Adana'da vâki' Süfi Bağçe Mahallesi sükkânından işbu râfi' u'l-kitab Hüseyin bin Ahmed nam kimesne mecrûh olduğu halde halen eyalet-i Adana valisi olan sa'âdetlû semâhatlû Şahin el-Hâc Mehmed Paşa Hazretleri tarafından tayin buyurulan İmam Abdurrahman Efendi mübâşeretıyla meclis-i şer'a ba'de'l-ihzâr meclis-i şer'-i şerîf lazimü't-teşrifde ikrar-ı tam ve takrir-i kelam edüp tarih-i kitab gecesi nısfü'l-leylde ve mahalle-i mezbûrede mahalle-i mezbûre ahalisinden gâ'ib anî'l-meclis Cenkci oğlu demekle arîf Ahmed ve Ali ibney Mehmed nam karındaşlar mahalle-i mezkûrede vâki' menzilleri önünde kendi halimde gider iken bi-gayr-i hak amden mezbûrândan her biri üzerime hücum ve âlet-i cârihadan pala tabir olunur kebîr bıçak ile sol kaşımın üstünden ve burnumdan ve kafamın sol tarafından ikisi bi'l-ittifak darb ve cerh etmişlerdir. Eser-i cirâhatım işbu meclis-i şer'de ve zeyl-i sahifede muharrerü'l-esâmî müslimîn mahzarlarında bi'l-mu'âyene keşf olunması matlûbumdur dedikde mübâşir-i merkûm marifeti ve mecrûh-i mezkûr iltimâsıyla cümle muvacehesinde azası keşf ve cirâhatına nazar olundukda hakikat-i hâl mecrûh-i merkûm Hüseyin'in bâlâda best ve beyan eylediği vech üzere olup sol kaşımın üstünden ve burnundan ve kafasının sol tarafından kebîr bıçak palası ile mecrûh olduğu bi'l-mu'âyene âyân olmağın vâki' hal ba'de'l-keşf ve't-tescîl mezbûr Hüseyin müceddeden meclis-i şer'de i'âde-i kelam edüp beni ber-vech-i meşrûh darb ve cerh eden cârihlerim mahalle-i merkûme Süfi Bağçe ahalisinden ancak gâ'ib li'l-meclis Cenkci oğulları demekle maruf Ahmed ve Ali ibney Mehmed nam karındaşlardır. Mezbûrândan gayrı min ba'd ahali-i mahallemizden ve sâ'ir mahallât-ı uhrâ ahailerinden ve gayrıdan vechen mine'l-vücûh husus-ı mezkûra müte'allika dava ve nizâ' ve husûmetim yoktur dedikleri hufzan li'l-makâl mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Fi'l-yevmi'l-hâmîs min şehri-i Ramazan el-mübârek li-sene selâse [ve erba'în] ve mi'e ve elf (AŞŞ, 14/46).

Züleyha, Rabia ve İsmail, kız kardeşleri Meryem'i öldürdüğünü iddia ettikleri kocası Mehmed'i dava ederek olayın kayıt altına alınmasını talep etmektedirler. Davalının suçunu itiraf etmesi üzerine kendilerine mahkeme tarafından kardeşlerinin katilinin kocası olduğunu gösterir bir belge verilmektedir. Ancak -bir sonraki hükümde de belirtildiği üzere- küçük kızları Fatıma'nın kısas hakkına sahip olması dolayısıyla sulh yoluna gitmektedirler. Çünkü fıkıh kitaplarında belirtildiği üzere kısas dört sebepten birisi ile düşer: Katilin ölümü, af, sulh ve kısasın miras alınması. (Kâsânî, 2003: X, 283; Zuhaylî, 1989: VI, 286-295). Burada da kısasa katil ve maktulün kızı Fatıma mirasçı olduğu için kısasın düştüğünü ve tarafların sulh yoluna gittiklerini görüyoruz. İlgili hükümler şöyledir:

Husus-ı âti'l-beyanın mahallinde keşf ve tahriri iltimâs olunmağın kibel-i şer'-i enverden Mevlânâ Mahmud Efendi irsâl olunup ol dahi hâlen eyalet-i Adana mütesellimi olan kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Ali Ağa tarafından tayin olunan mübâşir [boşluk] Ağa ve zeyl-i sahifede muharrerü'l-esâmî müslimîn ile medîne-i Adana nevâhisinden Cânîbü's-şehr nâhiyesine tâbî' Kara Fasıl nam karyeye varıp karye-i mezkûre ahalisinden Mehmed bin Sultan nam kimesnenin menzilinde akd olunan meclis-i şer'de yine karye-i

¹ Muteber fıkıh kitaplarında geçtiği belirtilen yukarıdaki ibarenin lafız olarak birebir aynısını yapmış olduğumuz taramalarda tespit edemedik. Ancak benzer bir ibare Serahsî'nin *Mebisüt* isimli eserinde mevcuttur: "Bir kimse (hastalık döneminde iken) kasıtlı olarak veya yanlışlıkla yaralanır ve beni falan yaralamadı dedikten sonra bu yara dolayısıyla ölürse, onun sözü dikkate alınır. Mirasçıların öldürüne karşı her hangi bir hakları olmaz. Çünkü mirasçılar ölenin yerine geçmişlerdir (halefidirler). Ölen kişi beni o yaralamadı dedikten sonra öldürme suçunu işlediği noktada söz konusu kişiye karşı ölenin herhangi bir hakkı bulunmadığı gibi mirasçıların da hakkı olmaz. Bu durumda mirasçılar söz konusu kişinin öldürme suçunu işlediğine dair tanıklar getirirlerse bu tanıklık kabul edilmez" (Serahsî, 2011: XXVII, 253-254).

mezbûre sâkinelerinden ve zâtları tarif-i şer'î ile mu'arrefe olan işbu ashâbü'l-kitab Züleyha ve Rabia bintey Ömer nam hatunlar ile li-ebeveyn er karındaşları İsmail nam kimesne meclis-i ma'kûd-i mezbûrda her biri ikrar-ı tam ve takrir-i kelim edüp tarih-i kitabdan dört gün mukaddem isneyn günü vakt-i zuhurda li-ebeveyn kız karındaşımız Meryem nam hatunu zevci işbu hâzır bi'l-meclis mezbûr Mehmed bin Sultan nam kimesne siyah kabzalı hançer ile sol küreği altından bi-gayr-i hak amden darb ve cerh edüp mezbûrun darb ve cerhinin tesirinden naşi sahib-i firâş olup iki günden sonra fevt olmağla müteveffiye-i mezbûre Meryem'in azasına nazar ve eser-i cirâhati keşf ve tahrir olunup ba'dehû mezbûre Meryem'in kâtili olan zevci mezbûr Mehmed'e sual ve ber-vech-i muharrer ikrarı ketb ve tahrir ve yedimize vesika-i şer'iyye itâ olunmak matlubumuzdur dediklerinde müteveffiye-i mezbûre Meryem'in azasına ba'de'n-nazar ve'l-müşahede fi'l-hakika sol küreği altında hançer yarası olduğunu ba'de'l-muayene ve'l-keşf ve't-tahrir mezbûr Mehmed'e sual olundukta cevabında fi'l-hakika kazıyye bâlâda tahrir olunduğu vech üzere olup tarih-i kitabdan dört gün mukaddem isneyn günü vakt-i zuhurda zevcesi müteveffiye-i mezbûre Meryem hatunu siyah kabzalı hançer ile sol küreği altından amden darb ve cerh eylediğini ve darb ve cerhi tesirinden naşi iki gün sonra fevt olduğunu mezbûr Mehmed tâyi'an ikrar ve itiraf eylediğini Mevlânâ-yı mezbûr mahallinde ketb ve tahrir ve ma'an ba's olunan Çukadâr el-Hâc Hasan Abdülmennan ve Mehmed bin İbrahim nam kimesne ile meclis-i şer'a gelüp alâ vukû'ihî inhâ ve ihbar etmeğin alâ müceb-i ihbarihim mücebiyle ba'de'l-hükm ve't-tenbîh mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Fi'l-yevmi'l-hâdî ve'l-ısrîn min şehri Ramazan el-mübârek li-sene selâse ve erba'in ve mi'e ve elf (AŞS, 14/49).

Medîne-i Adana muzâfâtından Cânibü's-şehr nâhiyesine tâbî Kara Fasıl nam karye ahalisinden iken bundan akdem ber-vech-i âti cerihan vefât eden Meryem binti Ömer bin Hattâb nam hatunun verâseti zevci kâtili Mehmed bin Sultan nam kimesnenin firâşından hâsıla sadriye kızı Fatıma nam sağıre ile li-ebeveyn er karındaşları İsmail ve li-ebeveyn kız karındaşları Rabia ve Züleyha'ya munhasıra olduğu lede's-şer'îl-enver zâhir ve nümâyân olduktan sonra mezbûr İsmail ile mezbûretân Rabia ve Züleyha'dan her biri zâtları tarif-i şer'î ile mu'arrefe olduktan sonra meclis-i şer'-i şerif-i enverde işbu bâ'isü'l-vesika müriseleri müteveffiye-i mezbûrenin zevci mezbûr Mehmed bin Sultan nam kimesne mahzarında bi'l-verâse her biri ikrar-ı tam ve takrir-i kelim edüp mezbûr Mehmed bin Sultan mürisemiz ve karındaşımız merkûme Meryem binti Ömer'i tarih-i kitabdan dört gün mukaddem isneyn günü vakt-i zuhurda li-ebeveyn kız karındaşımız mezbûre ile darreleri gâybât anı'l-meclis avratlar beyninde nizâ' ve müşâcere vâkî' olduğu hinde gazab edüp bi-gayr-i hak amden siyah kabzalı hançer ile sol küreği altından darb ve cerh edüp darb-ı mezkûrdan sahib-i firâş olmağla iki gün mürûrunda mezbûr Mehmed'in cerh-i mezkûru tesirinden naşi müte'essiraten vefât etmekle bundan akdem kibel-i şer'den merkûme Meryem iltimâsımız ile keşf olunduğu mecliste mezbûr Mehmed bin Sultan lede'l-istintâk ber-vech-i meşrûh darb ve cerhini ve iki gün mürûrunda cerh-i mezkûrdan müte'essiraten kalkmadan vefât eylediğini hatta şuhûd mahzarında dahi tav'an ikrârına binaen mücebiyle hükm ve hüccet kılınmıştı. El-hâletü hâzihî beynimize muslihûn tevassut edüp sağıre-i merkûmenin kısasa verâsetine binaen kısas mümkün olmamağla icâb eden diyet-i kâmileden hissemiz mukabelesinde bizi mezbûr Mehmed ile an-ikrar mecmû'u yüz elli kuruş kıymetli bir mushaf-ı şerif ve bir simden masnû' cevherdâr kılıç ile kezâlik simden masnû' bir haydarî raht ma'a rişme ve gaddâre ve düyyûs (?) üzerlerine inşâ-i akd-i sulh eylediklerinde tarafeynden her birimiz dahi ber minvâl-i muharrer hüsn-i rıza ile sulh-i mezbûru ba'de'l-kabûl mezbûr Mehmed bin Sultan dahi meclis-i sulh-i mezkûrda bedel-i sulh-i merkûmu tamamen cümlemize teslim edüp üçümüz dahi bi't-tamam ve'l-kemal mezbûr Mehmed yedinden ahz ve kabz ve bi-kaderi'l-hısas beynimizde iktisâm eylediğimizden sonra bi'l-verâse mezbûr Mehmed'i kısıstan afv ve bedel-i sulh-i mezkûrdan ziyade diyet-i kâmileden olan hisse-i şer'iyye hakkımıza müte'allika âmm-i da'âvâ ve mütâlebât ve kâffe-i eymân ve muhâsamâttan dahi mezbûr Mehmed'in zimmetini ibrâ-i âmm ve râfi'ül-husâm ile ibrâ ve iskât eylediğimizde ol dahi bedel-i sulh-i medfû' davasından kezâlik bizim zimmetimizi ibrâ ve iskât eyledi. Min ba'd husus-ı mezkûra müte'allika vechen mine'l-vücûh mezbûr Mehmed ile dava ve nizâ' ve husûmetimiz kalmamıştır dedikte mezbûr Mehmed dahi mezbûrûndan her biri gibbe't-tasdikî's-şer'î mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Fi'l-yevmi'l-hâdî ve'l-ısrîn Ramazan sene selâse ve erba'in ve mi'e ve elf (AŞS, 14/49).

Yaralama olayının kayıt altına alındığı bir diğer hükümde şöyledir:

Husus-i âti'l-beyanın mahallinde keşf ve tahriri iltimâs olunmağın kibel-i şer'den Mevlânâ Kâtib Mustafa Efendi bin Ahmed Efendi irsâl olunup ol dahi hâlen eyalet-i Adana mütesellimi olan zahru'l-eşbâh sa'âdetli Ali Ağa tarafından tayin olunan Yahya Ağa mübâşeretıyla zeyl-i sahifede muharrerü'l-esâmî müslimîn ile medîne-i Adana'da Çınarlı Mahallesinde sâkine Fatıma binti Mehmed nam hatunun menziline varup akd-i meclis-i şer'-i hatîr eyledikte zâtı tarif-i şer'î ile mu'arrefe olan bâ'isetü hâzihî'l-vesika mezbûre Fatıma meclis-i ma'kûd-i mezkûrda takrir-i kelim ve tabir anı'l-merâm edüp tarih-i kitab günü vakt-i duhâda mahalle-i mezkûre Çınarlı'da vâkî' kendi menzilimde ve kendi halimde iken mahalle-i mezkûre ahalisinden gâ'ib anı'l-meclis dayım oğlu es-Seyyid Mustafa bin Ali nam kimesne üzerime gelüp garaz-ı sâbıkını icra kasdıyla âlet-i cârihadan olan kara soku bıçağı ile bi-gayr-i hak amden sol tarafımın boş

böğründen darb ve cerh etmeğin eser-i cirâhatime ba'de'n-nazar ve'l-müşahede keşf ve tahrir olunmak muradım dedikde mezbûre Fatıma'nın azasına zeyl-i sahîfede mestûru'l-esâmî huzurlarında mahremi ile ba'de'n-nazar ve'l-müşahede fi'l-vâkî mezbûre Fatıma'nın sol tarafının boş böğründe bıçak yarası ve eser-i cirâhati olduğu zâhir ve nümâyân olduktan sonra merkûme Fatıma meclis-i ma'kûd-i mezkûrda ikrar-ı tam ve takrir-i kelim edüp eğer bi-emrillâhi ta'âlâ cerh-i mezkûrdan vefat eder isem cârihim ve kâtilim ancak mezbûr es-Seyyid Mustafa'dır. Ondan gayrı mahalle-i mezkûre Çınarlı ahalilerinden ve gayrı bir ferdden dava ve nizâ'im yoktur dedikde ber-vech-i mübeyyen vâkî hâli Mevlânâ-yı mezbûr mahallinde ketb ve tahrir edüp ba'dehû ma'an ba's olunan Çukadâr Mehmed Çelebi ile meclis-i şer'a gelüp alâ vukû'ihî inhâ ve takrir etmeğin mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Fi's-sânî min Şevvâl el-mükerrem li-sene selâse ve erba'in ve mi'e ve elf (AŞS, 14/50).

Sûfî Bağçe Mahallesi ahalisinden Hüseyin'in varisleri, Cenkcioglu Ahmed'in adı geçen Hüseyin'i yaraladığını ve üzerinden yedi gün geçtikten sonra öldüğünü iddia ederek mahkemeye müracaat etmektedirler. Hüseyin'i öldürdüğünü itiraf eden Cenkcioglu Ahmed, Hüseyin'in kardeşi Seyyid İbrahim ile beraber kılıç kuşanmış oldukları halde kendisine saldırdıklarını, öldürmeden başka çaresinin kalmadığını söyleyerek nefsi müdafaa bulunduğunu iddia ve ispat etmektedir. Sonuç olarak Cenkcioglu Ahmed'in beraatine, Hüseyin'in kanunun ise heder olduğunu hüküm verilmiştir. İlgili hüküm şöyledir:

Medîne-i Adana'da Sûfî Bağçe Mahallesi ahalisinden iken bundan akdem vech-i âtî üzere cerîhan vefat eden Hüseyin bin İsmail bin İbrahim nam kimesnenin verâseti vâlidesi Ayişe binti Mehmed nam hatun ile li-ebeveyn kebîr er karındaşı es-Seyyid İbrahim ve sağır er karındaşı Ali'ye ve li-ebeveyn kebîre kız karındaşları Fatıma ve Ümmü Gülsüm nam hatunlara munhasıra olduğu lede's-şer'î'l-enver zâhir ve mütehakkik olduktan sonra merkûme Ayişe kendi tarafından asâleten ve sadrı sağır oğlu mezbûr Ali'nin tevsiye-i umûrunu ru'yete mansûbe vasisi olmağla sağır-i merkûm tarafından vesâyeten ve kebîr ve kebîre karındaşları merkûmün es-Seyyid İbrahim ve Fatıma ve Ümmü Gülsüm'den her biri dahi kezâlik kendiler tarafından asâleten meclis-i şer'-i hatîre hâzır oldukları halde mezbûr es-Seyyid İbrahim meclis-i mezkûrda medîne-i merkûme serdarı tarafından ihzâr-ı şer' olunan hasımları işbu bâ'isü'l-kitab mahalle-i merkûme ahalisinden Cenkci oğlu demekle arîf Ahmed Beşe bin Mehmed nam kimesne mahzarında bi'l-verâse üzerine dava ve takrir-i kelim edüp mûrisimiz mezbûr Hüseyin ile ben bin yüz kırk üç senesi Ramazan-ı şerifinin dördüncü isneyn gecesi ba'de salât-ı terâvîh mahalle-i mezbûrede konşulukda olup üç saat mürûrununda ikimiz ma'a sahur kasdıyla menziliz tarafına avdet edüp kendi halimizde yolca gelür iken işbu Cenkci oğlu menzili kapusu önüne geldiğimizde mezbûr Cenkci oğlu Ahmed Beşe derûnunda muzmir olan husûmet-i sâbıkına binaen kemîn-i hafâdan ale'l-gafle pala tabir olunur âlet-i cârihadan kebîr bıçak ile karındaşım müteveffâ-yı mezbûr Hüseyin üzerine hücum ve bi-gayr-i hak amden mezbûr Hüseyin'in yedimde olan işbu keşif hücceti nâtik olduğu üzere sol kaşı üstünden ve burnundan ve başının sol tarafından darb ve cerh edüp fevren katl murad etmekle karındaşım mezbûr ol anda benden istiğâse edüp ben dahi karındaşımı tahlîs kasdıyla mahall-i mezkûrda mezbûr Ahmed Beşe üzerine vardığımda mezbûr Ahmed Beşe'nin küçük karındaşı gâ'ib ani'l-meclis Ali kezâlik beni göğsümden ba'de'd-darb ve'l-cerh ikimiz dahi mecrûhan menzilizimize varup sahib-i firâş olduğumuzda yedi gün mürûrununda karındaşım mûrisimiz merkûm Hüseyin cirâhât-ı mezkûresi tesirinden nâşî müte'essiren vefat etmiştir mûrisimiz mezbûrun cârih ve kâtili ancak mezbûr Ahmed Beşe olmağla hâlen sual olunup takriri tahrir ve müceb-i şer'isi icra olunmak bi'l-verâse matlubumuzdur dediklerinde gibbe's-sual mezbûr Cenkci oğlu Ahmed Beşe cevabında fi'l-hakika müdde'iyûn-i merkûmünun mûrisleri müteveffâ-yı mezbûr Hüseyin'i tarih-i mezkûrda ve saat-i merkûmda ber-vech-i meşrûh amden pala tabir olunur kebîr bıçak ile darb ve cerh eylediğini ve tarih-i cerhinden yedi gün mürûrununda mezbûr Hüseyin dahi mecrûhan ve müte'essiren vefat eylediğini tav'an ikrar lakin mezbûr Hüseyin ile karındaşı işbu es-Seyyid İbrahim'den her biri maiyet ve ittifak ile tarih-i mezkûr ve saat-i merkûmda garaz-ı sâbıklarına binaen menzilizimde leylen beni katl kasdıyla fuzûlî mahalle-i merkûmede iyâlim sâkin oldukları menziliz derûnuna duhûl ve pala tabir olunur âlet-i cârihadan kebîr bıçaklar ile şâhir ve sell-i seyf oldukları halde üzerime hücum ettiklerinde darb ve cerhden gayrı tarîk-i âhar ile mezbûr Hüseyin yedinden taharruz ve kendüyi def' mümkün olmamağla ol anda nefsimi tahlîs için ber-vech-i muharrer mezbûr Hüseyin'i darb ve amden cerh eyledim yedimde olan fetvâ-yı şerife nâtik olduğu üzere mezbûr Hüseyin'in ol vakit demi heder olmağla verese-i merkûmünun halen benden davaları şer'an sahîha ve mesmû'a değildir deyü def'le mukabele edicek isra'l-istintâk ve akîbe'l-inkâr dâfi'-i merkûm Ahmed Beşe'den def'-i meşrûhunu mübeyyine beyyine talep olundukda udûl-i ahrâr-i ricâl-i müslimînden ve mahalle-i mezbûre ahalisinden olan Köse Mustafa bin el-Hâc Ahmed ve es-Seyyid Mustafa bin Mehmed nam kimesneler li-eclî's-şehâde meclis-i şer'a hâzırân olup isra'l-istişhâd fi'l-hakika müteveffâ-yı mezbûr Hüseyin bin İsmail bin İbrahim karındaşı işbu es-Seyyid İbrahim ile bin yüz kırk üç senesi Ramazan-ı şerifinin dördüncü isneyn gecesi salât-ı terâvîhden üç saat mürûrununda vakt-i sahurda husûmet-i sâbıklarına binaen maiyet ve ittifak ve dâfi'-i mezbûru leylen menzilizinde katl kasdıyla fuzûlî dâfi'-i mezbûr Ahmed Beşe'nin mahallemizde iyâli sâkin olduğu menzili derûnuna dâhil olup pala tabir

olunur âlet-i cârihadan kebîr bıçaklar ile dâfi'-i merkûm üzerine şâhir oldukları anda mezbûr Ahmed Beşe feryad ve istiğâse etmekle biz dahi fevren feryadına erişüp meclis-i muharebelerine hâzır olduğumuz halde kavlı-leyyin ile def' murad eylediğimizde bir vechle mündefi' olmayup bizim huzurumuzda dahi mezbûr Hüseyin işbu Ahmed Beşe üzerine pala ile bi'd-defa'ât hücum ve Ahmed Beşe'yi tazyik etmeğin ol anda işbu dâfi'-i mezbûr Ahmed dahi merkûm Hüseyin'i darb ve cerhden gayrı tarik-i âhar ile def' ve mezbûr Hüseyin yedinden taharruz ve halâs mümkün olmadığı halde mezbûr Hüseyin'i darb ve amden cerh edüp ve yedinden halâs oldu biz mezbûr Hüseyin'in katl kasdıyla şâhir olduğu halde bu vech üzere mecrûh olduğuna hasbî şahidiz ve şehâdet dahi ederiz deyü her biri edâ-i şehâdet-i şer'iyye ettiklerinde her biri sirran ve alenen ba'de't-ta'dil ve't-tezkiye ve'l-hilf şehâdetleri makbûle olduğundan mâ adâ kütüb-i fıkhiyye-i mu'tebere "فقتله المشهور عليه يجب قتل شاهر سلاح على رجل مطلقا أي ليلا ونهارا في مصر أو غيره"2 deyü musarrah ve mestûr olan mesele-i şerife mücebine dahi şer'an nesne lazım olmamak üzere dâfi'-i mezbûr Ahmed Beşe yedine fetvâ-yı şerife verilmeğin alâ müceb-i şehâdetihimâ verilen fetvâ-yı şerife nâtik olduğu üzere mezbûr Hüseyin'in demi heder olup merkûm Cenkcı oğlu Ahmed Beşe üzerine şer'an nesne lazım olmamağla berâ'et-i zimmetine ba'de'l-hüküm ve'l-men' mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Fi'l-yevmi's-sâlis min Saferi'l-hayr li-sene erba'a ve erba'in ve mi'e ve elf (AŞS, 14/81-82).

Eski Hamam Mahallesinde oturan Emine ile Şeyh Mustafa Mahallesinde oturan Mürdeguş Hatun'un hamamda kavga etmeleri sonucunda Emine'nin bazı dişleri yerinden çıkmıştır. Ancak olayın kadınlara mahsus hamamda olması nedeniyle şahadet nisabı -iki erkek veya bir erkek iki kadın-bulunmadığından yaralama olayı Emine tarafından ispat edilememiş, sulh yoluna gidilmiştir. İlgili hüküm şöyledir:

Medîne-i Adana'da Eski Hamam Mahallesi sâkinelerinden olup zâtı tarif-i şer'i ile mu'arrefe olan Emine Hatun binti Hasan nam hatun meclis-i şer'-i şerif-i evnerde Şeyh Mustafa Mahallesi sâkinelerinden olup yine zâtı tarif-i şer'i ile mu'arrefe olan işbu bâ'isetü'l-vesika Mürdeguş binti Mustafa nam hatun tarafından ikrar-ı âti'l-beyânı tasdîke vekil-i şer'isi ve zevci Salih Beşe nam kimesne mahzarında tâyi'aten ikrar-ı tam ve takrir-i kelam edüp tarih-i kitab günü beyne's-salâteyn ben ve mezbûre Mürdeguş Hatun medîne-i merkûmede çarşı hamamı demekle arif hamamda bulunmağla ben mezbûre Mürdeguş Hatun'un câlise olduğu kurnadan tas ile vücudumu tathîr için su alır iken mezbûre Mürdeguş bana ba'de's-şetm bi-gayr-i hak amden beni saçımdan ahz ve yumruk ile başıma ve çehreme darb eylediğinden mâ adâ altına dahi alup tekrar yumruğu ve depmesiyle başıma ve ağzıma darb etmekle darb ve lekzesi ile ol hinde alt çenemin ön dişlerinden iki aded beyaz ve halis ve sağ dişim çıkup bir dişim dahi yerinden hareket edüp amelden kalmıştır sual olunup takriri ba'de't-tahrir müceb-i şer'isi icra olunması matlûbumdur deyü bundan akdem husus-ı mezkûru merkûme Mürdeguş Hatun'dan dava ve taleb eylediğimde ol dahi ba'de'l-inkâr nisâdan gayrı zümre-i ricâlden şâhidim olmayup ol sebepten nisâb-ı şehâdet-i tâmme olmamağla beynimizde münâza'ât-ı kesire ve muhâsamât-ı şedide vâkı'a olmuş idi. El-hâletü hâzihî beynimizde muslihûn tevassut edüp beni dava-yı mezkûremden an-inkâr mezbûre Mürdeguş Hatun ile bir Halep alacası ve bir bendi (?) Hind sarığı ile bir kaftanlık Venedik hatayisi (?) üzerlerine inşâ-i akd-i sulh eylediklerinden ol dahi fidâ'en li'l-yemin sulh-i mezkûru ba'de'l-kabul bedel-i sulh olan eşyâ-i muharrere-i mezkûreyi tasdîke vekil-i şer'isi ve zevci işbu Salih Beşe yediyle bana teslim edüp ben dahi tamamen vekil-i merkûm yedinden ahz ve kabz eylediğimden sonra husus-ı mezkûra ve cerh ve ihrâcdan hâdis olana müte'allika âmme-i da'âvâ ve mütâlebât ve kâffe-i eymân ve muhâsamâttan müvekkile-i merkûme Mürdeguş ve tevâbî'i hatunların ve vekil-i mezbûrun zimmetlerini ibrâ-i âmm ve râfi'u'l-husâm ile ibrâ ve iskât eylediğimde merkûme Mürdeguş Hatun ve vekili zevci Salih Beşe'den her biri dahi bedel-i sulh olmak üzere bana medfû'ları olan eşyâ-i muharrere-i mezkûre davasından kezâlik benim zimmetimi ibrâ-i âmm ile ibrâ ve iskât eylediler. Min ba'd tarafeynden her birimizin dahi husus-ı mezbûrlara müte'allika âhar ile dava ve nizâ' husûmeti kalmamıştır. Bundan sonra asâleten ve vekâleten zuhûr ederse dahi lede'l-hükkâm mesmû'a olmasun dedikde vekil-i mezbûr Salih Beşe ba'de't-tasdîki's-şer'i mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Fi'l-yevmi'l-hâmis aşera min Rebî'ul'evvel li-sene erba' ve erba'in ve mi'e ve elf (AŞS, 14/84).

Seyyid Hüseyin'in gece yarısı evini basıp kendisini yaraladığını iddia eden Mahmud'un delili/shahidi olmadığı için davası -önceki hükümde olduğu gibi- reddedilmiştir. İlgili sicil kaydı şu şekildedir:

Medîne-i Adana nevâhîsinden Dindarlı nâhiyesine tâbî' Hamlioğlu karyesi ahalisinden Hamlioğlu demekle arif Mahmud bin Kara Mehmed nam kimesne hâlen medîne-i mezbûrede kâ'im-i makam nakîbü'l-esrâf olan fahrû's-sâdâti'l-kirâm Seyyid Ali Efendi tarafından ihzâr-ı şer'-i şerif olunan nâhiye-i mezkûreye tâbî' Emir Melikli karyesi ahalisinden işbu râfi'ayî'l-kitâb es-Seyyid Hüseyin Çelebi bin İsmail ve es-Seyyid Ali bin Kara Veli mahzarında üzerlerine dava ve takrir-i kelam edüp tarih-i kitabdan on gün mukaddem

² Arapça ibarenin çevirisi şu şekildedir: "Mutlak olarak yani ister gece ister gündüz olsun, ister şehirde (yerleşim alanında) isterse de başka bir yerde olsun bir adama silahını çekerek saldıran kişinin öldürülmesi vaciptir. Kendisine saldıran kişi bilerek/isteyerek onu öldürse dahi kendisine (kısas, diyet vb.) hiçbir şey gerekmez (Molla Hüsrev, tz: II, 92)."

karye-i mezkûrede kendi menzîlimde gece ile yatar iken mezbûrân es-Seyyid Ali kendi karyemde vâki' nısfü'l-leylde menzîlimi basup yatağan tabir olunup kebîr bıçak ile bi-gayr-i hak amden iki kaşımın dibinde vâki' burnum üstünden her biri darb ve cerh ve kat' edüp beni mecrûh etmeleriyle cârihim mezbûrândır sual olunup takrirleri tahrir ve müceb-i şer'îsi icra olunmak matlubumdur dedikde ğibbe's-sual mezbûrândan her biri bî'l-küllîye inkâr etmeleriyle müdde'î mezbûrdan davasına mutâbık beyyine talep olundukta istihâl etmekle ba'de'l-imhâlî's-şer'î ityân-ı beyyineden izhâr-ı acz ile istihlâf etmeğin fi'l-hakika tarih-i kitabdan on gün mukaddem müdde'î mezbûr Mahmud'un karyesinde gece ile mezbûrun menzîlini basup yatağan tabir olunur kebîr bıçak ile nısfü'l-leylde müdde'î mezbûr Mahmud'un bi-gayr-i hak amden burnu üstünden darb ve cerh ve burnunu kat' etmediklerine mezbûrân es-Seyyid Hüseyin ve es-Seyyid Ali'den her birine yemîn teklif olundukda onlar dahi alâ vefki'l-mes'ûl hilf billâhi'l-aliyyi'l-a'lâ etmeleriyle mücebiyle müdde'î mezbûr Mahmud bî-vech muarazadan men' birle mâ vaka'a bî't-taleb ketb olundu. Fi'l-yevmi's-sânî aşera min şehr-i Rebî'ul'âhir li-sene erba'a ve erba'in ve mi'e ve elf (AŞS, 14/48).

Adam öldürme ve yaralama bahsiyle ilgili son örneğimizde ilk örnekteki (bkz. AŞS, 14/45) davanın yaklaşık bir yıl sonra yeniden açıldığını görüyoruz. Ancak davanın seyrinde bir değişiklik olmamış ve suçlanan Cenkcioğlu Ahmed'in beraatine tekrar karar verilmiştir. İlgili hüküm şöyledir:

Medîne-i Adana'da Zimmiyân Mahallesi mülhakâtından Hızır İlyas Mahallesi sâkinelerinden iken bundan akdem ber-vech-i âti cerîhaten vefat eden Şerife Safiye binti es-Seyyid Türkmânî Ali bin Abdullah nam hatunun verâseti zevc-i metrûkû Mustafa Beşe bin Abdullah nam kimesne ile vâlidesi Emine binti diğere Mustafa ve sadriye kebîre kızı Kâmile'ye ve li-ebeveyn er karındaşı Mehmed'e ve kız karındaşı Ayişe'ye munhasıra olduğu lede's-şer'îl-enver zâhir ve nümâyân olduktan sonra zâtlarını marifet-i şer'iyye ile âlimân el-Hâc Mustafa bin Abdullah ile Hasan bin İbrahim nam kimesneler tarifleriyle mu'arrefe olan vâlidesi mezbûre Emine ile kız karındaşı Ayişe nam hatunlar bî'l-asle meclis-i şer'-i hatîr lazîmü't-tevkîrde yine medîne-i mezkûrede Kayalıbağ Mahallesi sâkinelerinden olup mürisleri müteveffiyeye-i mezbûrenin cârihi olmak üzere zâbitü marifetiyle ihzâr-ı şer' olunan râfi'ay hâze'l-kitab Hüseyin Beşe ve Mehmed Beşe ibney Abdülbaki nam karındaşlar mahzarlarında her biri üzerlerine bî'l-verâse dava ve takrîr-i kelâm edüp mürisimiz merkûme Safiye tarih-i kitabdan on buçuk ay mukaddem kırk üç senesi Şa'ban el-mu'azzamının on dokuzuncu isneyn gecesi mahalle-i merkûmede vâki' menzîlinde kendi halinde sâkine iken işbu mezbûrân Hüseyin Beşe ve karındaşı Mehmed refikleri gâ'ib anî'l-meclis Ömer bin Kara Veli ve es-Seyyid Hasan bin es-Seyyid Hasan bin es-Seyyid Halil ve İlyas bin Abdullah nam kimesneler ile ma'an nısfü'l-leylde menzîli derûnuna fuzûlî her biri duhûl ve mürisimiz menzîlinde ba'de'l-cerh gaflet ile işbu terk eylediği âlet-i cârihadan panyal tabir olunur kebîr şiş ile bi-gayr-i hak amden mürisimiz mezbûre Safiye'nin karnının sol tarafından ve sol uyluğunun kaba yerinden ve sol böğründen ve sol kolu üzerinden darb ve cerh edüp firar etmeleriyle cirâhât-ı mezkûreden müte'essiren sahîbe-i firâş olup iki gün mürûrunda vefat etmiştir. Sual olunup takrirleri ba'de't-tahrîr müceb-i şer'îsi icra olunması bî'l-verâse matlubumuzdur dediklerinde ğibbe's-sual merkûmân Hüseyin Beşe ve Mehmed Beşe'den her biri cevablarında müteveffiyeye-i mezbûreyi ber-vech-i meşrûh darb ve cerh kendilerinden sâdır olduğunu bî'l-küllîye inkâr eylediklerinden mâ adâ merkûme Safiye hatta leyle-i mezkûrede müdde'iyân-ı merkûmetân talebi ve tarih-i mezkûrda Adana mutasarrıfı el-Hâc Şahin Mehmed Paşa Hazretleri marifeti ile kibel-i şer'den keşf ve cirâhâtı muayene olduğu anda cârihinden lede'l-istifsâr meclis-i keşfe hâzırûn mübaşîr ve cemm-i gafîr müslimîn mahzarlarında Sûfi Bağçe Mahallesi ahalisinden gâ'ib anî'l-meclis Cenkcioğlu demekle meşhur Ahmed Beşe bin Mehmed ve Cibâl Halil Beşe bin Abdurrahman nam kimesneler için ikisi işbu gece maiyetiyle bî'l-ittifak menzîlim derûnuna ba'de'd-duhûl beni yalnız mezbûr Cenkcioğlu Ahmed Beşe bi-gayr-i hak amden Karasoku bıçak ile ber-vech-i meşrûh aza-i mezkûreme darb ve cerh ile mecrûh eyledi ancak cârihim Cenkcioğlu Ahmed Beşe'dir. Mîn ba'd husus-i mezkûra müte'allika vechen mine'l-vücûh Cenkcioğlu Ahmed Beşe'nin gayrı âhâd-ı nâsdan bir ferd ile dava ve nizâ'im yoktur deyü bi-nefsihâ ikrar ve tayin-i cârih dahi edüp husus-i cerhi yalnız Cenkcioğlu Ahmed'e kasr ile bî'l-cümle âharı cirâhât-ı mezkûre ve hâsılı davasından şer'an ibrâ etmiştir deyü def'le mukabele edicek ğibbe'l-istintâk müdde'iyetân-ı mezbûretândan her biri cevablarında fi'l-hakika kazıyye dâfi'ân-ı merkûmân Hüseyin Beşe ve Mehmed Beşe'nin bâlâda best ve beyan ve şerh ve ayân eylediği vech üzere olup hîn-i keşf ve sualde mürisleri merkûmenin ber-vech-i muharrer cerhi Cenkcioğlu Ahmed'e kasr ile ikrar ve tayin-i cârih eylediğini bi-tav'ihim ikrar ve itiraf eylediklerinden mâ adâ kazıyye vech-i mübeyyen üzere olduğuna dahi meclis-i keşfe hâzırûn cemaat-i müslimîn bî'l-ittifak alâ vechi's-şehâde ihbar etmeleriyle ber-müceb-i ikrârihim "إذا جرح الرجل جراحة عمدا أو خطأ فقتال المجروح لم يجرحني فلان ثم مات عن ذلك كان القبول قوله ولا سبيل للورثة على الفلان لأنهم خلفاء للميت وبعد ما رث أن فلانا كان جرحه ومات منه لا يقبل لأن القصل قال فلم يجرحني لا سبيل له عليه فكذا لورثته وإن برهن السوا رث أن فلانا كان جرحه ومات منه لا يقبل لأن القصل قال فلم يجرحني لا سبيل له عليه فكذا لورثته وإن برهن السوا رث أن فلانا كان جرحه ومات منه لا يقبل لأن القصل قال فلم يجرحني لا سبيل له عليه فكذا لورثته"3 deyü kütüb-i mu'teberede mestûr olan mesele-i şerife mantûkunca hâlen medîne-i merkûmede me'zûn bî'l-iftâ olan fazîletli es-Seyyid Abdülkadir Efendi iftâ etmeğin ber-müceb-i

³ Açıklama için bkz. Dipnot 1.

mesale-i şerife ve fetvâ-yı münîfe dâfi'ân-ı merkûmân Hüseyin Beşe ve Mehmed Beşe'den her birinin şer'an berâ'et-i zimmetlerine ba'de'l-hükmi's-şer'î müdde'iyân-ı mezbûretân Emine ve Ayişe ve sâ'iri bî-vech-i şer'î muarazadan men' olunup mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Fi'l-yevmi's-sâmin ve'l-ısrîn min Cemâziyel'âhir li-sene erba' ve erba'in ve mi'e ve elf (AŞS, 14/53).

Mahkemeye intikal eden davada davacı bazen davasını ispat sadedinde şahidi bulunmasa da, zanlının söz konusu suçta yatkınlığı olduğunu ve çevresindeki insanların kendisinden şikâyetçi olduğunu ispat ederek ceza almasını sağlayabilmektedir. Örneğin şimdi ele alacağımız sicil kaydında Abdülkadir isimli şahıs, teyzesinin kızı Ferahlı Hatun gece yarısı evinde yattığı sırada Seyyid İbrahim'in evine zorla girerek tecavüze kasdettiğini, Ferahlı Hatun'un karşı koyması üzerine de kendisini neşter bıçağı ile yaralayarak öldürdüğünü iddia etmektedir. Seyyid İbrahim'in suçlamaları reddetmesi üzerine kendisinden şahit istenen Abdülkadir, olayın gece yarısı karanlıkta yaşanması dolayısıyla gören olmadığını, ancak adı geçen zanlının namuslu ailelere musallat olarak zina etmek kasdıyla insanların ırzlarına saldırdığını ve cümle ahalinin bundan şikâyetçi olduğunu söylemektedir. Sanığın durumunu mahalle ahalisinden soruşturan mahkeme bu minvalde şehadetler ve şikâyetlerle karşı karşıya kalmış, nihayetinde sanığın yeryüzünden izalesi ve siyaseten katledilmesi gerektiğine hükmetmiştir. İlgili sicil kaydı şu şekildedir:

Husûs-ı âti'l-beyanın istimâ' ve fasl ve tahrîri için medîne-i Adana'da vâkî' valilere mahsus saraya varılıp hâlen Adana eyaleti mütesellimi zahru'l-a'yân ve'l-eşbâh Yeğen Ahmed Ağa muvacehesinde akd-i meclis olunması iltimâs olunmağla bi'l-iltimâs bu fakir bi-nefsihî medîne-i Adana'da vâkî' valilere mahsus saraya varup mütesellim-i müşârun-ileyh muvacehesinde ve zeyl-i vesikada muharrerü'l-esâmî müslimîn mahzarlarında akd-i meclis-i şer'î kavîm olundukda medîne-i mezbûrede Câmî-i Cedîd Mahallesi sâkinelerinden iken bundan akdem ber-vech-i âti cerîhaten vefât eden Ferahlı Hatun binti Mustafa nam hatunun verâseti hâlen ...ser askeri olan vezîr-i rûşen zamîr devletlû inâyetlû Ali Paşa Hazretlerinin hizmetinde mukîm zevci Mehmed Ağa bin Abdullah ile min ciheti zevî'l-erhâm hâlete-zâdesi işbu bâ'isü'l-kitâb Abdülbaki Beşe bin Ali nam kimesneye munhasıra olduğu lede's-şer'î's-şerîf zâhir ve mütehakkık olduktan sonra merkûm Abdülbaki Beşe meclis-i ma'kûd-i mezbûrda mahalle-i merkûme sükkânından olup Subaşıoğlu demekle arîf es-Seyyid İbrahim bin es-Seyyid Abdullah mahzarında bi'l-verâse üzerine dava ve takrir-i kelam edüp mûrisim merkûme Ferahlı Hatun mahalle-i merkûmede vâkî' menziline kendi hâlinde olup yatar iken mezbûr es-Seyyid İbrahim işbu sene-i mübâreke Cemâziyel'evvel'inin dördüncü gecesi nısfü'l-leylde karîb fi'il-i şeni' kasdıyla fuzûlî mûrisim menzili derûnuna duhûl ve mûrisim mezbûreye yapışup zina etmek murad eylediğinde ol dahi muhalefet ve feryad etmekle ol anda mezbûr es-Seyyid İbrahim gazaba gelüp neşter bıçağı tabir olunur bıçak ile bu gırtlığa karîb boğazının sağ cânibinden bi-gayr-i hak amden darb ve cerh ve katl etmiştir. Sual olunup takriri tahrîr ve müceb-i şer'îsi icra olunmak matlubumdur dedikde gibbe's-sual ve akîbe'l-inkâr müdde'î mezbûrdan ber-vech-i muharrer müdde'âsını mübeyyine beyyine taleb olundukda husûs-i mezkûr cevfi leylde vâkî' olmağla re'ye'l-ayn müşahede etmiş şâhidim yoktur lakin mezbûr es-Seyyid İbrahim'in bunun emsâli iyâl-i ibâdullaha ta'arruz ve zina ve hetk-i a'râz etmek ve râm olmadığı halde dahi gayz ve garaz edüp hilâf-ı vâkî' bir töhmet ile ithâm ve bi-gayr-i hak müttehem olmak üzere ehl-i örfe gamz ve tecrîm ettirmek âdet-i müstemirresi olmağla harekât ve evzâ'ına âlim bî-garaz müslimînden keyfiyetini istihbâr ile dahi mücebi icra olunmak matlubumdur dedikde bi'l-iltimâs mezbûr es-Seyyid İbrahim'in keyfiyeti ahvâline vukûf-i tam olup meclis-i ma'kûd-i mezkûra hâzır olan bî-garaz müslimînden istihbâr olundukda hâlen nakîbü's-eşrâf kâ'im-i makamı zahru's-sâdâtî'l-kirâm es-Seyyid Halil Efendi bin Rasûl Efendi ve fahru's-sâdât Emir Ali-zâde es-Seyyid Halil Ağa bin es-Seyyid Ali Efendi ve fahru'l-müderresîne'l-kirâm Pîrî-zâde el-Hâc Hüseyin Efendi ve fahru's-sulehâi's-sâlikîn Çöbükî Ali Efendi ve Hakkı Efendi bin Pîrî Efendi ve fahru'l-e'imme es-Seyyid el-Hâc Abdurrahman Efendi bin el-Hâc İbrahim Efendi ve zahru'l-müderresîn Mehmed Efendi ve Abdülgani Efendi ibney Kara Ali Efendi ve zâviyedâr Hasan Efendi ve Fazlullah Efendi bin Vaiz Mustafa Efendi ve tekyenişin es-Seyyid Mustafa Efendi bin Halil Efendi ve zahru'l-hutabâ es-Seyyid Mustafa Efendi bin Kürd Mehmed Efendi ve Kabasakal-zâde Ahmed Efendi ve mülâzım Şeyh Abdullah Efendi bin Abdülhalim Efendi ve Serrâcân Mahallesi imamı fahru'l-e'imme Halife-zâde Mehmed Efendi ve Yurtan Mahallesi imamı İstanbulî diğeri Mehmed Efendi ve zahru'l-eşbâh Ferce-zâde şehîr el-Hâc Hamza Ağa bin el-Hâc Abdurrahman ve zahru's-sâdât Osman Çavuş-zâde es-Seyyid Derviş Ağa ve es-Seyyif Cafer Ağa ve Mele Ali-zâde es-Seyyid el-Hâc Hasan Çelebi nam kimesnelerden her biri işbu hâzır bi'l-meclis es-Seyyid İbrahim bin es-Seyyid Abdullah müdde'î merkûmun mûrisi Ferahlı Hatun'un ale't-tevâtür kâtili olmak üzere meşhur olup husûs-i mezkûr ile müttehem olduğundan mâ adâ müdmin-i hamırdır ve ehl-i örf taifeleriyle yekdîl ve avene olup her bâr ibâdullâhı bi-gayr-i hak birer töhmet-i kâzibe ile ithâm ve müttehem olmak üzere ehl-i örfe gamz ve tecrîm ettirmekle zulûme sa'y ve leylen ve nehâren iyâl-i ibâdullaha ta'arruz ve zina ve fîsk âdet-i müstemirresi olmağla rûy-i arzdan izalesi vâcib müzî ve muzırru'n-nâs ve sâ'î bi'l-fesâddır. Biz mezbûr İbrahim'in bu vechle rûy-i arzdan izalesi lazımlı ve vacip müzî ve muzırru'n-nâs ve sâ'î bi'l-fesâd olduğuna hasbî şâhidleriz ve şehâdet dahi ederiz deyü her biri muvacehesinde edâ-i şehâdet-i şer'iyeye ettiklerinden sonra fetvâya müracaat

olundukta hâlen Adana'da me'zûn bi'l-iftâ olan faziletli es-Seyyid Abdülkadir Efendi Hazretleri dahi "katli ile müttehem olan Zeyd'in şâribü'l-hamr olup ve ehl-i örf avenesi olmağla ibâdullahı gamz ve tecrîm ettirüp ve leylan ve nehâren iyâl-i mü'minin ve kefereye ta'arruz ve zina ve fîsk âdet-i müstemirresi olup bu vechle muzırru'n-nâs ve sâ'î bi'l-fesâd olduğu muvacehesinde şer'an sâbit olsa siyaseten katli câiz olur mu" deyü istiftâ olundukta cevab-ı bâ-savâbında "olur" deyü iftâ etmeleriyle ber-mûceb-i fetvâ-yı şerife ve alâ mûceb-i şehâdetihim mezbûr es-Seyyid İbrahim'in emr-i veliyyü'l-emr ile siyaseten katli meşrû' olmağın mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Fi'l-yevmi't-tâsi' min Receb el-ferd li-sene erba' ve erba'in ve mi'e ve elf (AŞS, 14/106-107).

2.2. Hırsızlık Suçu

İslam Hukukunda hırsızlık "Cezaî ehliyeti haiz bir kimsenin başkasına ait nisap miktarındaki bir malını, muhafaza altındaki yerden gizlice almasıdır" (İbnü'l-Hümâm, tz: V, 354; İbn Nüceym, 2013: V, 84). Osmanlı medrese eğitiminin en temel kaynaklarından kabul edilen Mevsilî'nin "*el-İhtiyar li-ta'lîli'l-Muhtâr*" adlı eserinde hırsızlık, "nisap miktarında olan veya kıymeti nisap miktarında bulunan, başkasının mülkündeki korunmuş bir malın, akıl baliğ olan birisi tarafından kendisinin o malde bir mülkiyet şüphesi dahi bulunmadan gizlilik üzere alınmasıdır" diye tarif etmektedir (Mevsilî, 1990: VI, 102). Fatih devrinin ünlü Şeyhülislâmı Molla Hüsrev de "hırsızlık, mükellefin korunaklı bir yerde bulunan ve on dirhem değerinde parayı ya da bir malı gizlice almasıdır" şeklinde tanımlamaktadır (Molla Hüsrev, tz: II, 398). Ayrıca Osmanlı hukukunun önemli kaynaklarından biri kabul edilen ve Osmanlı mahkemelerinde âdeta bir kanun mecmuası gibi hizmet gören Mültekâ adlı eserde Molla Hüsrev'in yukarıda zikredilen tarifi aynen nakledilir (Halebî, 1287: 91; Sofuoğlu, 2010: 198-199).

Yüreğir kazasının Yüzbaşı köyü ahalisinden Çukadar İbrahim, ticaret için tüccar Kostantin'in konakladığı hana geldiğini ve bu esnada kaybettiği altınlarını adı geçen Kostantin'in aldığını ve geri vermesini talep etmektedir. Kostantin ise Çukadar İbrahim'in kendisinden alış veriş için hana geldiğini kabul etmekle birlikte altınları aldığını inkâr ve reddetmektedir. Mahkemenin Çukadar İbrahim'den delil istemesi üzerine şahitlik için mahkemeye gelen Molla Ömer'in yalancı şahit olduğuna karar verilerek dava makkeme tarafından reddedilmektedir. İlgili hüküm şöyledir:

Medîne-i Adana civarında Yüreğir kazasına tâbi' Yüzbaşı nam karye ahalisinden Çukadâr İbrahim bin Mustafa nam kimesne hâlen eyalet-i Adana valisi sa'âdetlû semâhatlû zü'l-kadri'l-âli Şahin el-Hâc Mehmed Paşa Hazretleri taraf-ı bâhiru's-şâhîlerinden tayin olunan Çukadâr Mehmed mübâşeretiyile ihzâr-ı şer'-i şerîf olunan yine medîne-i mezkûrede Kürd Bayram-zâde Mehmed Paşa'nın acemler sâkin oldukları hanında mütemekkin acem tüccarı taifesinden işbu râfi'ü's-sefer Kostantin veledi Merker nam zimmî muvacehesinde üzerine dava ve takrir-i kelim edüp tarih-i kitaptan yirmi dört gün mukaddem işbu mesfûr Kostantin zimmîye mütemekkin olduğu handa odasına varup bir yorgan yüzü almak murad ve beyaz akçe olmak üzere yedi ...kisem içinde ihrâc eylediğim esnada onu dahi almayup lakin bir âhar alaca kise derûnunda olan muşamma' içinde mahfûz yetmiş aded fındık altunum gaflet ile üzerimden düşüp mesfûr Kostantin nazarından gâ'ib olduğumda ihfâ ve kabz ve ahz ile bana gadr etmeğın bi'd-defa'ât sirran ve alenen talep ve istirdâd eylediğimde teslimden imtinâ' eder sual olunup takriri tahrir ve şer'le mûcebi icra oluverilmek muradımdır dedikde ğibbe's-sual mesfûr Kostantin cevabında müdde'î mezbûr İbrahim tarih-i mezkûrda yorgan yüzü iştira için odasına geldiğini ikrâr lakin ber-vech-i muharrer iddia eylediği yetmiş fındık altınını bir vechle görmedim ve malumum değildir bana iftira-yı mahz ve kizb-i sarîh eder deyü bi'l-küllîye inkâr edicek müdde'î mezbûrdan davasına mutabık ve sıdk-ı makalin nâtik beyyine-i âdile talep olundukta müdde'âsını li-ecli'l-beyan makam-ı kazaya ihzâr eylediği Molla Ömer bin Osman Halife nam kimesne şehadeti vaktinde fındık ve zincirli mahlût deyü şehadet etmekle asl-ı davaya mutabakat bulunmamağla cerh esnasında iken min gayr-i cebr ve ikrâh merkûm Molla Ömer müdde'î mezbûrun müdde'âsına şehadet etmek üzere on kuruşa isticâr olunup şehadet-i mezkûrede şahid-i zûr olduğuna dahi tav'an huzûr-i şer'de lede'l-müslimîn ikrar ve itiraf etmeğın mezbûr Molla Ömer şehadet-i mezkûresinden alâ vechi's-şer'î ba'de'l-cerh müdde'î merkûmdan müdde'âsına mutabık âhar şahideyn-i adleyn talep olundukta ba'de'l-istihâl ve'l-imhâl müddet-i mehl munkaziye ve ityân-ı beyyineden izhâr-ı acz edüp talep-i tahlif dahi olmamağın dava-yı mezkûra mahz-ı telbis ve ilkâ şer olduğu zuhûrundan sonra müdde'î mezbûr bi-vech-i şer'î muarazadan men' olunup mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Fi'l-yevmi's-sânî min Şa'bani'l-mu'azzam sene selâse ve erba'in ve mi'e ve elf (AŞS, 14/36).

Hüseyn isimli bir şahıs merada otlayan beygirini Yeni Dünya demekle meşhur olan Ahmed'in gaspettiği iddiasıyla mahkemeye başvurmuştur. Ahmed'in suçunu itiraf etmesi üzerine başka davalılar da mahkemeye başvurarak Ahmed'den şikâyetçi olmuşlardır. Aslında Ahmed'in alelade bir suçlu olmadığı, sürekli başkalarının evlerine girerek hırsızlık yaptığı ve mallarını gaspederek insanlara zarar verdiği anlaşılmıştır. Sanığın durumunu mahalle ahalisinden soruşturan mahkeme bu minvalde şahadetler ve şikâyetlerle karşı karşıya kalmış, nihayetinde sanığın yeryüzünden izalesi ve siyaseten katledilmesi gerektiğine hükmetmiştir. İlgili sicil kaydı şu şekildedir:

Medîne-i Adana nevâhisinden Dindarlı nâhiyesine tâbî' Farsak nam karye ahalisinden işbu râfî' u'l- kitab Hüseyin bin Halil nâm kimesne yine nâhiye-i mezkûre tâbî' Süleymanlı karye ahalisinden olup nâhiye-i mezkûre ahâlilerinin hâlen voyvodaları Hasan Ağa marifetiyle ihzâr-ı şer' olunan Yeni Dünya demekle meşhur Ahmed bin Abdülkerim nam kimesne mahzarında üzerine dava ve takrir-i kelim edüp tarih-i kitabdan sekiz ay mukaddem yirmi kuruş kıymetli bir re's tûri bargirim karye-i mezkûrede vâkî' menzirim kurbunda merada bi-lâ kayd nehâran ra'y olunur iken işbu mezbûr Ahmed mevsûf-i mezkûr bargirimi gasb ve ahz etmiştir sual olunup kâ'im ise aynını müstehlek ise kıymet-i mezkûresi aliverilmek matlubumdur dedikde ğibbe's-sual merkûm Ahmed cevabında fi'l-hakika tarih-i mezkûrda müdde'î merkûmun ber-vechi mübeyyen iddia eylediği yirmi kuruş kıymetli bargirini ben gasb ve ahz edüp Dindarlı ahalisinden gâ'ib anı'l-meclis Kör Hüseyin'e def' eyledim deyü gasb ve istihlâk ve kıymetini bi-tav'ihî ikrar ve itiraf etmekle mücebiyle ba'de'l-hüküm yine merkûm Hüseyin bin Halil mezbûr Ahmed mahzarında i'âde-i dava ve takrir-i kelim edüp tarih-i mezkûrdan sonra mülküm olan bir re's devem dahi sirka olunmağla deveni sana bulayım deyü benden nakd yirmi kuruş dahi ahz edüp bulmamağla meblağ-ı mezkûru dahi talep ve istirdâd ederim ba'de's-sual aliverilmek muradımdır dedikde ğibbe's-sual mezbûr Ahmed cevabında yine kazıyye vech-i muharrer üzere olup müdde'î mezbûrdan nakd yirmi kuruşu dahi ahz eylediğini bi-tav'ihî ikrar etmekle meblağ-ı mezkûru dahi eda ile ba'de'l-hüküm yine nâhiye-i mezkûreye tâbî' Kaya Ali nâm karye ahalisinden Hüseyin bin Ömer dahi kezâlik mezbûr Ahmed üzerine meclis-i mezkûrda dava ve takrir-i kelim edüp tarih-i tahrirden sekiz ay mukaddem mezbûr Ahmed benim dahi yirmi beş kuruş kıymetli bir re's tûri kısırağımı karyemiz kurbunda Kör Salih oğlu bağçesi kurbunda merada iken bi-gayr-i hak amden fuzûlî gasb ve ahz etmekle benim dahi sual olunup zikr olunan kısırağımın aynı mevcud ise aynını müstehleke ise kıymet-i şer'îsi olan yirmi beş kuruşu şer'le aliverilmek muradımdır dedikde ğibbe's-sual mezbûr Ahmed cevabında vech-i meşrûh üzere mezbûr Hüseyin bin Ömer'in ol mikdar kuruş kıymetli mevsûf-i mezkûr kısırağımı gasb ve ahz eylediğini bi-tav'ihî ikrar etmekle mücebince istihlâkine binaen eda-ı kıymet ile yine ba'de'l-hüküm nâhiye-i mezkûreye tâbî' Hacı Ahmedli karyesi ahalisinden Çörik oğlu demekle meşhur Mustafa Beşe bin diğer Hüseyin nam kimesne dahi meclis-i mezkûrda merkûm Ahmed'den dava ve takrir-i kelim edüp bin yüz kırk iki senesi Ramazan-ı şerifinin yirmi dördüncü günü kırk kuruş kıymetli bir re's devemi karyemiz mescid-i şerifi kurbunda oturur iken leylen işbu mezbûr Ahmed kezâlik fuzûlî gasb ve ahz edüp hatta gasbını dahi mahzar-ı müsliminde ikrar ve itiraf etmekle sual olunup takriri tahrir aynı mevcûde ise aynını müstehleke ise kıymet-i şer'ıyyesi aliverilmek muradımdır dedikde ğibbe's-sual yine mezbûr Ahmed cevabında fi'l-vâkî' tarih-i mezkûrda dahi müdde'î mezbûrun kırk kuruş kıymetli devesini leylen gasb ve ahz edüp Temrek oğlu Ali nam kimesneye verdim deyü bi-tav'ihî kabz ve istihlâk ve kıymetini ikrar ve itiraftan sonra mücebiyle ba'de'l-hüküm ve't-tenbîh yine karye-i mezkûr Hacı Ahmedli ahalisinden Ali bin Yusuf nam kimesne dahi kezâlik meclis-i mezkûrda mezbûr Ahmed'den dava edüp tarih-i mezkûrda mezbûr Çörik oğlu Mustafa'nın mârru'z-zikr mağsûb devesiyle ma'an ben dahi kırk kuruş kıymetli bir re's devem yatur iken işbu mezbûr Ahmed gasb eyledi sual olunup aynı mevcûde ise aynını müstehleke ise kıymet-i şer'isini talep ederim dedikde ğibbe's-sual yine mezbûr Ahmed cevabında fi'l-vâkî' müdde'î mezbûrun ol mikdar kuruş kıymetli devesini dahi vech-i muharrer üzere gasb ve ahz ve istihlâk eylediğini ve kıymet-i mezkûreyi bi-tav'ihî ikrar ve itiraf etmekle kezâlik mücebiyle ba'de'l-hüküm ve't-tenbîh müdde'iyûn-i mezbûrûn meclis-i mezkûrda bi-ecma'ihim i'âde-i kelim edüp bu makûle sirka ve gasb-ı emvâl töhmetleriyle müttehem olup daima îzâ'-i nâs ve ızrâr-ı ibâd ve leyl ü nehâr sirka ve gasb-i emvâl etmek mezbûr Ahmed'in âdet-i müstemirresi olmağla rûy-i arzdan izalesi lazım ve vâcib sâ'î bi'l-fesâd olduğu keyfiyetine kemal-i ittlâ'ı olan bi-garaz müslimînden istihbâr ile mücebi icra olunmak dahi matlubumuzdur dediklerinde mezbûr Ahmed'in keyfiyetine kemal-i ittlâ'ı olup nâhiye-i mezkûre ahâlilerinden olan İmam Molla Yusuf bin Abdülfettah ve Hatîb oğlu Molla Ali ve Abdullah bin el-Hâc Himmet ve diğer Abdülfettah bin İsmail ve Veli bin İbrahim ve Abdülcelil bin el-Hâc Himmet ve Osman bin Mehmed ve es-Seyyid Hacı Süleyman bin Ali ve Ahmed bin Mustafa ve diğer Osman bin Hasan ve diğer Ali bin Halil ve es-Seyyid Mehmed bin Mustafa ve el-Hâc Hamza bin Hamza ve el-Hâc Ali bin Mehmed ve Abdurrahman bin İbrahim ve Musa bin diğer Hasan nam kimesnelerden her biri li-ecli'l-ihbâr makam-ı kazâyâ hâzır olmalarıyla mezbûr Ahmed'in keyfiyeti merkûmünden istintâk olundukda ba'de'l-ihbâr merkûmünden her biri dahi huzûr-i şer'de ve merkûm Ahmed muvacehesinde işbu Yeni Dünya demekle beyne'l-ahali maruf olan Ahmed bin Abdülkerim kadîmden sirka töhmeti ile müttehemdir bunun emsâli gasb-ı emvâl ve leylen ve nehâren sirka ve îzâ'-i nâs ve ızrâr-ı ibâd etmek mezbûr Ahmed'in âdet-i müstemirresi olup vücûh ile rûy-i arzdan izalesi lazım ve vacip sâ'î bi'l-fesâddır deyü her biri alâ tarîkî's-şehâde ihbâr etmeleriyle ber müceb-i ihbâr-i müslimîn emr-i veliyyü'l-emr ile siyaseten merkûm Ahmed'in katli meşrû' olmağın mâ vaka'a bî't-taleb ketb olundu. Fi'l-yevmi'l-hâdî ve'l-ısrîn min Muharrem el-harâm li-sene erba'a ve erba'în ve mi'e ve elf (AŞS, 14/80-81).

3. Sonuç

Ceza hukuku alanındaki uygulamaları şer'îye sicillerinden takip etmek oldukça güç olmakla birlikte, incelediğimiz defterde bu tip dava kayıtlarına rastlamamız konuyu ele almamız açısından bize avantaj sunmuştur. Söz konusu hükümlerden hareketle Osmanlı ceza hukuku ile İslam hukuku arasında yakın bir ilişkinin varlığından söz etmemiz mümkün olmuştur. Nitekim bazı kayıtlarda İslam hukukunun temel kaynaklarına *muteber fıkıh kitapları* şeklinde atıfta bulunulması ve o kaynaklardan alıntı yapılması (AŞS, 14/45, 53, 81-81) Osmanlı hukukunun İslam hukuku kaynaklı olduğunu açıkça göstermektedir. Yine sonucunda ölüm cezası talep edilen davalarda fıkıh kitaplarına müracaatla yetinilmeyip Adana'daki dönemin fetva verme yetkisini elinde bulunduran müftülerden karara ilişkin şer'î görüş istenmesi de (AŞS, 14/53) bu tespiti kuvvetlendirmektedir.

KAYNAKÇA

- ADANA ŞER'İYE SİCİLLERİ (AŞS), 14 Numaralı Defter.
- ASLAN, Nasi (1995). *Kayseri Şer'îyye Sicillerindeki Hicri 1084, 1087 Tarihli 81 ve 84 Numaralı Defterler ve İslam Hukuku Açısından Tahlili*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AYDIN, M. Âkif (1985). *İslâm - Osmanlı Aile Hukuku*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İFAV Yay.
- BARDAKOĞLU, Ali (2002). "Kâtil", *DİA*, XXV, Ankara: TDV Yay., s. 45-48.
- İBN NÜCEYM, Zeynüddin Zeyn b. İbrâhim b. Muhammed Mısıri Hanefî (2013). *el-Bahrü'r-râik şerhu Kenzi'd-dekâik* (thk. Şeyh Zekeriya Umeyrât), Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîye.
- İBNÜ'L-HÜMÂM, Kemâlüddin Muhammed b. Abdilvâhid b. Abdilhamîd es-Sivâsî el-İskenderî (1970/1389). *Şerhu fethü'l-kadîr* (thk: Mustafa el-Bâbî el-Halebî), yy.
- KAPLAN, Feyzi (1996). *6 Numaralı Adana Şer'îyye Sicili (H. 1203/M.1788-H. 1204/M. 1789)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KÂSÂNÎ, Ebû Bekr Alaeddin Ebû Bekr b. Mes'ud b. Ahmed el-Hanefî (2003). *Bedâiü's-sanâi' fi tertîbi's-şerâi'* (thk: Şeyh Ali Muhammed Muavviz, Şeyh Adil Ahmed Abdülmevcûd), Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîye.
- KAYA, Ali (2008). "17. Yüzyıl Şer'îye Sicillerinin İslam Aile Hukuku Açısından Tahlili", *UÜİFD*, cilt 17, sayı 1, s. 81-107.
- MEVSİLÎ, Ebû'l-Fazl Mecdüddin Abdullah b. Mahmûd b. Mevdûd Mevsilî (1990). *el-İhtiyâr li-ta'lîli'l-Muhtâr*, İstanbul: yy.
- MOLLA HÜSREV, Hüsrev Mehmed Efendi (tz). *Dürerü'l-hükkâm fi şerhi Gureri'l-ahkâm*, yy.
- SERAHSÎ, Ebû Bekr Şemsüleimme Muhammed b. Ahmed b. Sehl (2011). *Mebûsât* (editör: Mustafa Cevat Akşit), İstanbul: Gümüşev Yayınları.
- SOFUOĞLU, Hadi (2010). *İslam Hukukunun Uygulanması Açısından Manisa Şer'îye Sicilleri (1625-1650)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ZUHAYLÎ, Vehbe (1989). *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletühü*, Dimaşk: Dâru'l-fıkr.